

Samf.-forskningen ved AUC 1974-1984

af Ib Jørgensen

Jeg skal i det følgende prøve at pege på nogle forhold, som efter min mening har bevirket, at den samfundsvidenskabelige forskning ved AUC i de 10 år, der er gået siden centrets start, ikke har haft det gennemslag overfor de alvorlige samfundsmæssige problemer, som man kunne have håbet.

Når jeg udtrykker mig på denne måde, så dækker det uskyldige »man« naturligvis i første omgang min egen person, men jeg vil også tillade mig at påstå, at der er flere end mig selv, hvis forventninger til vor fælles indsats er blevet skuffet.

Det kan selvfølgelig skyldes, at vi har haft urealistiske forventninger og har fejlvurderet egne evner og kræfter.

Af langt større betydning er det nok, at enhver højere læreanstalts præstationer til enhver tid vil være et udtryk for kombinationen af institutionens egen indsats og det omgivende samfunds vilje og evne til at støtte de forskningsaktiviteter, som der lægges op til fra institutionens side.

I det forløbne ti-år har de politiske og økonomiske konjunkturer skabt store vanskeligheder for den samfundsvidenskabelige forskning, selv på de ældre og veletablerede universiteter.

Det kan derfor ikke undre, at der opstår særlige vanskeligheder for et nyt universitet, som tilmed i og med sin oprettelse påtager sig at gennemføre en lang række nyskabelser, såvel hvad angår undervisningens form og tilrettelæggelse, som med hensyn til de kendte mønstre for forskningens organisering og daglige varetagelse.

Jeg påstod ovenfor, at den samfundsvidenskabelige forskning ved AUC ikke har haft et mærkbart gennemslag overfor de samfundsmæssige problemer.

Denne påstand kalder på en uddybning. En uddybning som bl.a. kan bestå i en præcisering af, hvilke aspekter af et universitets virksomhed, man finder specielt vigtige. Som fremhævet i 1969 af den amerikanske professor Robert Paul Wolf – inspireret af studenteroprøret på Columbia Universitetet i 1968 – så er universiteter blevet oprettet med mange forskellige bevæggrunde: for at bestyrke en eksisterende trosretning; fremme en ny; uddanne effektive samfundsmedlemmer; hæve standarden indenfor en profession; udvide grænserne for vor viden; ja endog for at uddanne de nye generationer (1).

En undersøgelse af universitets historie i den vestlige verden vil med al tydelighed afdække, hvorledes der fra den ene epoke til den anden har været meget skiftende opfattelser af universitetets rolle vis-a-vis det omgivende samfund og specielt i forhold til den til enhver tid rådende statsmagt. Selvom langt fra alle universiteter i verden er og har været statsinstituerede og/eller -finansierede, så er det en kendsgerning, at universitetet aldrig har eksisteret som institution i samfund, hvor der ikke fandtes en vis central statsdannelse.

Denne mangfoldighed af motiver og målsætninger for universiteternes virke gør det imidlertid til en bydende nødvendighed, at en konkret vurdering af et bestemt universitets indsats i en bestemt periode, sker på baggrund af nogle nærmere præciserede kriterier. Jeg må derfor gøre rede for, hvilke kriterier det er, jeg lægger til grund, når jeg betegner den samfundsvidenskabelige forskning ved AUC som mangelfuld, hhv. utilfredsstillende.

I denne sammenhæng er jeg nødt til først at indskyde nogle indledende konstateringer. Min kritik af forskningen (fremover vil jeg ved forskning forstå samfundsvidenskabelig forskning) ved AUC er ikke en sammenlignende, således at jeg mener, at vi ved AUC har gjort det bemærkelsesværdigt dårligere end det gøres andre steder i landet. Tværtimod er det mit bestemte indtryk, at vi på ingen måde sakker agterud i forhold til hvad der bedrives ved andre institutter og institutioner rundt omkring i Danmark og på visse områder kan vel endog siges at have brudt nyt land, etableret nye forskningsfelter hvor vore forskere må siges at være helt fremme i front. Denne kendsgerning dokumenteres på helt igennem banal vis af den righoldige publikationsvirksomhed der præsteres, samt vore medarbejders deltagelse i det nationale og internationale forskningssamkvem. Alt dette naturligvis set i relation til vor institutions størrelse og endnu unge alder.

Men det, at der sker en hel masse, behøver jo ikke nødvendigvis at betyde, at man er helt tilfreds med det, der sker, og det er lidt af denne personlige utilfredshed og dens ideale baggrund, jeg vil beskæftige mig med her.

I juni 1974 – altså endnu inden undervisningen var startet her på AUC – behandlede jeg i en kronik i Aalborg Stiftstidende nogle universitetstanker, som østrigeren Eric Jantsch havde fremlagt i en lille bog med titlen »Fremtidens universitet«. Min kronik havde da også fået den dertil passende overskrift, nemlig »AUC – fremtidens universitet«. I dag kan det godt forekomme mig lidt overmodigt at vi ikke i det mindste havde forsynet denne optimistiske overskrift med et enkelt spørgsmålstegn.

I denne bog gør Jantsch sig til talsmand for universitetet som en slags overordnet videnudviklingscenter, som skal give mulighed for en fornuftig styring af den totale samfundsudvikling, idet han opererer med en opdeling af samfundet i to systemer, et som vi kan kalde det politiske samfund og et andet, som lidt klodset kan betegnes som det teknologiske samfund. Denne forestilling om »de lærdes diktatur« er jo på ingen måde ny og vi kunne da også så sent som i foråret 1984 høre den fremført af den franske forfatter Eugene Ionesco i et TV-interview, som et alvorligt ment forslag til løsning af vore problemer.

I min kronik kritiserede jeg denne forestilling om universitetet som en slags »hjerne« for samfundsorganismen. I Eric Jantsch's model var grundopfattelsen den, at den teknologiske udvikling, repræsenteret ved industri og erhvervsliv, i alt for høj grad havde fået lov til at udvikle sig på egne præmisser, således at samfundets styrende instanser, først og fremmest politikerne gennem staten, ikke havde mulighed for at gribe regulerende ind. Universitetets rolle skulle derfor være at styrke *statsmagtens* evne til at gribe regulerende ind, i hele samfundets interesse. Jeg tillod mig dengang – som jeg vil gøre det i dag – at sætte et spørgsmålstegn ved denne noget forenklede samfundsmodel, og derfor også ved dens forståelse af universitetets rolle og funktion. Og jeg må i dag – 10 år efter – konstatere, at der er stadigt tydeligere træk i vor samfundsudvikling som tyder på, at skellet slet ikke går mellem den repræsentative statsmagt på den ene side og det private erhvervsliv og teknologien på den anden.

Idet jeg således ikke kunne acceptere, at universitetet – og i dette tilfælde AUC – skulle definere sig udelukkende som leverandør af viden og arbejdskraft til i forvejen og andetsteds definerede samfundsinteresser, det være sig stat, administration, organisationer, erhvervsliv etc., afsluttede jeg min kronik således:

»...hvis man holder fast ved, at det fremtidige universitet vil have til opga-

ve at arbejde i *hele* samfundets interesse, så hører det til en af dette universitets første og væsentligste opgaver at inddrage den brede befolkning i et forsknings-og uddannelsesarbejde, som vil tillade, at disse helhedsinteresser kan få den fornødne kraft til at gøre sig gældende overfor destruktive elementer.

Den kræver at universitetet placerer sig i samfundet og hele tiden gør sig klart, hvilken rolle det selv spiller i dette i kraft af uddannelses- og forskningspolitikken.

Jeg tror, at det bl.a. er det, der menes, når man siger, at AUC skal være den nordjyske befolknings universitet. Men i denne sammenhæng må det ikke overses, at den nordjyske befolkning er en del af en større helhed, først og fremmest det danske samfund. Universitetet kan kun arbejde i den lokale befolknings interesser under stadig hensyntagen og henvisning til de overordnede samfundsproblemer. (2)«

Uagtet at jeg kan henholde mig til tidens opfordring til genbrug, så må man have mig undskyldt for dette lange citat. Men rent faktisk udtrykker det ganske godt den problemstilling som jeg finder yderst aktuell den dag i dag og som jeg vil lægge til grund for min vurdering af det, der rent forskningsmæssigt er sket på AUC i de forløbne 10 år.

Det kal nemlig være min påsænd, at forskningen ved AUC i alt for høj grad er blevet styret af og orienteret mod hvad jeg vil kalde partielle og/eller lokale samfundsinteresser. De derved fremkomne partielle forskningsaktiviteter – som taget hver for sig kan have været velbegrundede og veludførte – har ikke ført til etableringen af forskningsmiljøer, hvor de opnåede delresultater kunne integreres i og medvirke til udarbejdelsen af mere overordnede teorier om samfundets udvikling. Af samme årsag – og forstærkende denne tendens – har der ikke i fakultetsråd og institutter kunnet opstå en fælles – eller delvis fælles – opfattelse af institutionens opgaver og målsætninger. I stedet for at blive et selvbevidst, autonomt center for udvikling af viden om vort samfunds udviklingsretning, som derefter kunne danne basis for ny forskning, ændringer i eksisterende uddannelser og udformning af nye, har vi ladet mere eller mindre tilfældige udviklingstendenser og -interesser i samfundet være bestemmende for vore aktiviteter.

Vi har dels gjort det i den bedste mening af verden, nemlig hensynet til og respekten for vore omgivelser, dog ikke uden skelen til det ønskværdige i en lokal opbakning i tider, hvor ikke alle former for højere uddannelse ligefrem

nyder den største yndest hos de bevilgende myndigheder.

Men vi har også gjort det fordi de ydre omstændigheder har ændret sig på uforudset vis, ændringer som i hvert fald på kortere sigt synes at have haft flere ugunstige end gunstige konsekvenser.

Det siger sig selv, at hvis statsmagten og den herskende ideologi i samfundet i øvrigt ikke ønsker eller kan se det nyttige i en forskning, der forholder sig kritisk til nogle generelle udviklingslinier i samfundet, så vil det ikke på længere sigt være muligt at gennemføre en sådan med blot nogen styrke. Men som Uffe Østergaard indirekte har udtrykt det, så reterer der selv efter styrelsesloven af 1969 en rest af autonomi på vore højere læreanstalter, som i hvert fald i teorien skulle gøre det muligt at få etableret en vis form for uafhængig samfundsanalyse og -kritik (3). Så uden – som tidligere nævnt – at ville gøre universiteterne til de overordnede kommandocentre, hvorfra al samfundsstyring kan udgå, så er det min overbevisning at de stadig er eet af de få steder i samfundet, hvor en kritik kan udformes og overgives til dette samfund, baseret på nogle helhedssyn som ellers har dårlige vilkår i øvrigt. Af andre mulige sådanne steder kan jeg uden forbehold nævne kunsten, og med en hel del tøven, massemedierne.

Men inden jeg går over til at opregne nogle af de forhold som har virket hæmmende for at vi på AUC har kunnet udnytte vore muligheder i den nævnte retning, vil jeg kort rekapitulere, hvad det er der efter min mening er problemet for den samfundsvidenskabelige forskning. Der har ikke dannet sig egentlige forskningsmiljøer, her forstået som større eller mindre grupper af fast tilknyttede forskere som arbejder på forskellige projekter ud fra en fælles grundholdning til en samfundsteori, eller måske bare en relativt veldefineret samfundsforståelse. Dette samarbejde skal være mere eller mindre konstant og det øvrige arbejde på institutionen (undervisning og administration) må ikke få lov til at diktere kontinuiteten i og omfanget af arbejdet. Det vil sige, at der udover en fælles teoretisk referenceramme også må stilles krav om mulighed for jævnlig og regelmæssig kontakt forskerne imellem.

De forhold der får indflydelse på om sådanne forskningsmiljøer opstår eller ej, vil her for oversigtlighedens skyld blive belyst fra to sider: dels set inde fra institutionen, d.v.s. gennem en påvisning af hvorledes organiseringen af arbejdet med undervisning og forskning får styrende effekter for de miljøer der *kan* opstå; dels set på baggrund af de betingelser der sættes af forhold i omverdenen, og her tænkes der i første omgang på de økonomiske og politiske konjunkturer.

Det skal være min tese, at vi på AUC internt har organiseret vort arbejde på en sådan måde, at ugunstige betingelser i omverdenen har fået større skadelig effekt på opbygningen af vore forskningsmiljøer, end hvis vi havde valgt en mere »traditionel« opbygning. Sagt på en anden måde: vi har svækket vor egen modstandskraft overfor direkte og indirekte anslag mod vore arbejdsbetingelser, især på forskningens område.

Lad os derfor først se på vore interne forhold. Vi, der var med fra begyndelsen, ved hvorledes næsten alle de planlæggende og forberedende aktiviteter var orienteret imod undervisningen: udarbejdelse af studieplaner, bekendtgørelser m.m. De pædagogiske overvejelser førte til at vi vedtog nogle rammer for det daglige arbejde, som udelukkende tog hensyn til en optimering af undervisningssituationen. Dette fik afgørende betydning for den senere fysiske placering af såvel lærere som TAP'ere, og blandt de sidstnævnte først og fremmest sekretærene. Den grundlæggende enhed i den pædagogiske struktur blev storgruppen. Denne består af et antal studerende fordelt i nogle projektgrupper, dertil knyttet et antal vejledere, samt som det typiske en sekretær, hvis primære opgave det blev at varetage de undervisningsdiktredede opgaver.

Med undtagelse af basisuddannelsen, og tildels fællesforløbet (de to semestre efter basisåret) dannes der nye storgrupper hvert semester. Da det tillige var en pædagogisk målsætning, at de enkelte storgrupper skulle bemannes med vejledere med en vis spredning i faglig baggrund, og da det ligeledes var et udtrykt ideal at de enkelte vejledere skulle veksle mellem uddannelsernes forskellige niveauer (basis, fællesforløb og overbygninger), var der institueret en pædagogisk model som kom til at betyde, at den enkelte vejleder med meget hyppige mellemrum (for de mest uheldige een eller to gange om året) skulle skifte fysisk placering og dermed indgå i en ny vejledergruppe. Dette var naturligvis i længden en situation som krævede modifikation og en sådan er da også lige så langsomt blevet etableret, med ganske betydelig effekt for vore forskningsmiljøer. Denne modifikation har bestået i, at nogle typer lærere, enten fordi de tilpassede deres interesser og aktiviteter, lod sig identificere med bestemte overbygningsuddannelser. Da disse overbygningsuddannelser efterhånden som centret er blevet udbygget har fået en nogenlunde permanent fysisk placering, blev det muligt for disse lærergrupper at få en vis, omend ikke fuldendt, stabilitet ind i den rent fysiske placering. Det siger sig selv, at der i sådanne semi-permanente lærer-grupperinger lettere vil opstå tilskyndelser til indbyrdes forskningsdiskussion og -tilrettelæggelse.

For en ikke ubetydelig del af vor forskning har dette betydet, at denne i høj grad er blevet styret ud fra nogle på forhånd fastlagte undervisningskrav og -behov. Dette kan ikke i sig selv siges at være uheldigt, men bliver det i det øjeblik, hvor en sådan forskning ikke i tilstrækkeligt omfang kan suppleres, stimuleres og om fornødent kritiseres af bredere teoriudviklende forskningsaktiviteter. I sin grundlæggende struktur er dette fænomen et kraftigt brud på den traditionelle forskningsenhed *instituttet*, indenfor hvis rammer de ansatte dels bestemmer indholdet i forskningsarbejdet, dels tilrettelægger den undervisning, som instituttets medarbejdere er forpligtet til at levere. Denne sammenhæng mellem forskning og undervisning er brudt på AUC. Vi har institutter, men det er mit indtryk at disse (på det samfundsvidenskabelige område) mere fungerer som formelle rammer omkring det arbejde der foregår og de beslutninger, der tages ude omkring i undervisningsenhederne.

Denne tendens er blevet forstærket af den måde, hvorpå vi har opbygget vore tværfaglige institutter. Nogle vil antagelig hævde, at det er denne opbygning, der ganske enkelt er *årsagen* til institutternes svækkede stilling. Sandheden er nok den, at en så enkel årsagsforklaring ikke kan dokumenteres. Hvilket imidlertid ikke kan rukke ved den kendsgerning, at de foretagne strukturændringer og forskydninger i tyngdepunkterne for beslutningerne har haft stor betydning for vore interne samarbejdsvilkår.

Da vi i sin tid etablerede vore institutter, var det i en vis udstrækning op til den enkelte at vælge sin instituttilknytning. Naturligvis lå der en vis grad af binding på valgfriheden i kraft af de enkelte videnskabelige medarbejders stillingsbeskrivelser, men dog ikke mere end at der for de fleste kunne være tale om placering i mindst 2-3 af de institutdannelse vi nåede til enighed om.

Da institutternes fysiske placering desuden gennem hele forløbet har været præget af stor - og vekslende - geografisk spredning, er det let at se, at der herved var introduceret yderligere en faktor som kunne besværliggøre etableringen af mere permanente forskningsgrupper og/eller -miljøer.

Også hvad angår prioriteringen af vor anvendelse af det teknisk-administrative personale, hvilket for det samfundsvidenskabelige område vil sige sekretærene, har vi ladet hensynet til undervisningen få en højere prioritet end ved andre institutioner. Dette har betydet, at sekretærene kun i begrænset omfang er blevet direkte involveret i og har fået rutine i de administrerende og ko-ordinerende aktiviteter, som hyppigt er forudsætningen for et projekts daglige drift og vellykkede gennemførelse. Der er efterhånden etableret tilfredsstillende ordninger hvad angår renskrivning af artikler, bøger etc., men

direkte og permanent sekretærbistand til løbende og nye forskningsprojekter er det så vidt jeg ved endnu ikke lykkedes os at få afsat ressourcer til.

Som afslutning på denne gennemgang af nogle forskningshæmmende forhold ved vor indre struktur, en gennemgang som på ingen måde har kunnet være udtømmende, skal nævnes endnu et par forhold. Det ene vedrører igen – vore pædagogiske nybrud, det andet de rent administrative opgaver.

I overensstemmelse med P-pædagogikken (se Per Salomonsens artikel) er lærerrollen blevet kraftigt ændret ved AUC. Fra kun at være kursus- og forelæsningsholder er læreren blevet vejleder og konsulent, men *også* kursus- og af og til forelæsningsholder. Denne – i sig selv prisværdige – udvikling har for mange givet store vanskeligheder med at administrere den daglige arbejdsindsats, således at der blev tid og energi til en løbende forskning. Når man næsten daglig opholder sig i umiddelbar nærhed af sin studentergruppe, er det meget svært – og vel heller ikke ønskeligt – at undgå, at en del tid forløber med et socialt samvær som ikke umiddelbart kan medregnes til den egentlige undervisningsmæssige indsats. Dette kan let føre til en »flugt« ind i undervisningen og bevirke at forskningen enten forsømmes, eller henvises til fritiden i højere grad end normalt.

Med hensyn til de administrative opgaver, deltagelse i undervisningsplanlægning i storgruppen, institutter og styrende organer, siger det sig selv, at dette arbejde har tæret uforholdsmæssigt på vore ressourcer i den forløbne opbygningsperiode, hvor der har været relativt få medarbejdere til at besætte posterne. Dertil kommer naturligvis, at der netop i en sådan opbygningsperiode er langt flere opgaver at tage stilling til, end på en gammel, udbygget institution.

Denne interne struktur, med dens ændrede (i forhold til de »gamle« modeller) organiserings- og prioriteringsprincipper, har vi selv i vid udstrækning haft indflydelse på. Der er heller ingen tvivl om, at såfremt udviklingen i vore ydre eksistensbetingelser ikke havde undergået så kraftige ændringer, som de rent faktisk har, så kunne disse ændringer have medført positive udviklingsmuligheder for den samfundsvidenskabelige forskning ved AUC. Som udviklingen imidlertid rent faktisk kom til at forme sig, så blev vor villighed til at eksperimentere imidlertid til en svækkelse af det indre sammenhold, som kunne have gjort os mere modstandsdygtige overfor ændringerne i omverdenen. Det er disse ændringer og deres effekter på vore forskningsmuligheder, jeg nu vil vende mig til.

I princippet er det naturligvis muligt at gennemføre en vis forskning baseret alene på de ressourcer, som tildeles AUC til egen og selvstændig fordeling. For den samfundsvidenskabelige forskning består langt den største del af disse ressourcer imidlertid af lønmidler til videnskabeligt og teknisk-administrativt personale. Projekter som kræver større tidsmæssig arbejdsindsats end den del af tiden, der bliver tilovers, når undervisnings- og administrationsopgaverne har fået deres, og som måske også stiller krav om udgiftskrævende dataindsamlingsarbejde (interviewing, spørgeskemaundersøgelser, herunder ikke mindst midler til transport og rejser, det er meget dyrt at komme rundt i verden i disse tider, også selv når det gælder det nærmeste opland), sådanne projekter er med nødvendighed henvist til supplerende finansiering fra eksterne kilder.

Det er det mønster, som har dannet sig i de eksterne finansieringsmuligheder – forskellige *kilder* med forskellig *bevillingspraksis* p.gr.a. forskellige *forventninger* til forskningsresultaterne – der efter min mening har bevirket den atomisering af forskningsaktiviteterne, som igen har stillet sig hindrende i vejen for opbygningen af de mere sammenhængende forskningsmiljøer, som jeg indledningsvis talte om.

På sæt og vis blev vi hurtigt opmærksomme på risikoen ved den næsten udelukkende satsning på undervisningens problemer og behov. Vi erkendte også, at skulle en lille, nyligt sammenbragt gruppe universitetslærere, med vidt forskellige discipliner og uddannelsesmæssige baggrunde, kunne etablere et forskningsarbejde med en vis profil, så måtte det ske i et samarbejde med en fælles kerne.

Dette førte allerede i marts/april 1974 til dannelsen af paraplyprojektet »Produktion og Samfund i Nordjylland« (PROSIN). Dette projekt samlede ca. 15-20 ansatte fra såvel samfundsvidenskaber som humaniora i et forsøg på at opbygge en forskning som tværvideenskabeligt og tværdisciplinært skulle analysere udviklingen i det nordjyske. Gruppen var en løs ko-ordinering af en række ret selvstændige underprojekter (hvoraf nogle udviklede sig til gedigne, traditionelle forskningsprojekter senere), men det lykkedes aldrig at få etableret et holdbart bredere samarbejde i overensstemmelse med de oprindelige intentioner. At disse måske også var mere vidtløftige end den bevilgede omverden kunne acceptere fik vi allerede fra første ansøgning til Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd et forvarsel om. Jeg kan her citere fra vor ansøgning af 7. maj 1974 til vort eget interimstyre:

»Från Statens Samfundsvidenskablige Forskningsråd har projektet erhållit 10.800 kr. till avlöning av deltidsanställd skrivhjälp under fem månader. Däremot ansåg sig forskningsrådet på nuvarande tidpunkt och med hänsyn till projektformuleringens preliminära karaktär icke kunna bevilja de bidrag till resekostnader om ca. 35.000 kr. som forskargruppen ansökt om.«

Ingen skal kunne sige om SSF, at de vovede sig ud på glatis med skatteborgernes penge. Som resultat af den her citerede ansøgning om støtte af vore interne midler fik PROSIN bevilget 15.000 kr. til rejser til fordeling mellem 16 personer!

Udover bevillinger til sekretærassistance – afgivet nølende og med stadige forbehold og kun i 1½-2 år – fik PROSIN ingen opbakning af betydning fra SSF. Men den bevilgede sekretærassistance blev af meget stor betydning for at enkelte af underprojekterne senere kunne udvikles og specificeres på en sådan måde, at de *som enkeltprojekter* kunne opnå forskningsrådets støtte.

For indforståede kan det måske virke urimeligt, at jeg lægger ud med en kritik af SSF, da denne bevillingskilde vel i dag betragtes som den mest liberale og mindst styrende af de til rådighed stående. Men det skal ikke desto mindre være min påstand, SSF's holdning til de forskningsforsøg vi i 1974 lagde op til her på AUC, en holdning som bar præg af ganske betydelig forsigtighed (for nu at sige det mildt), denne holdning har været *bidragende* til den atomisering af forskningen ved centret som vi i dag må konstatere. Denne atomiseringsproces blev fremmet ganske betydeligt af vore egne efterfølgende handlinger, hvor især den tidligere omtalte institutdannelse fik stor betydning. Den fik bl.a. som konsekvens, at de til PROSIN knyttede forskere blev spredt på 5 forskellige institutter, hvor de nu blev nødsaget til også at orientere sig i mange andre retninger.

Jeg nævnte ovenfor, at det kun var med en vis nølen at SSF bevilgede sekretærassistance til PROSIN i en kort, indledende periode, men at denne sekretærhjälp ikke desto mindre fik meget stor betydning for de projekter, der rent faktisk kom op at stå. Vi fik underhånden at vide, at SSF så med skepsis på den interne prioritering af vore sekretærers arbejdsområder (kun undervisningsopgaver), vi havde foretaget. Dette koblet med en generel tilbageholdenhed i forskningsrådet med at bevilge midler til aflønning af ikke-akademisk medhjælp stillede os naturligvis ikke stærkere i rådets øjne.

Idet jeg nu forlader de allerførste år, men stadig opholder mig ved SSF's

rolle i ophjælpningen af forskningen ved AUC – kom rådets aktive politik på flere måder til at betyde en forstærkning af de atomiseringstendenser som jeg postulerer har været virksomme.

Jeg vil kun lige kort berøre rådets praksis med udvælgelse af de såkaldte initiativområder, d.v.s. forskningsområder som rådet fra år til år udnævner som særligt vigtige, hvorfor ansøgninger indenfor disse områder vil nyde særlig bevågenhed. Det er en kendt sag, at mange forskere har slået ikke så få knuder på et projekt for at få det til at falde ind under et af initiativområderne for derved at øge chancen for at få en bevilling. Hvis et projekt nu har været udformet i et forskerkollektiv, så er det indlysende at det kan skabe betydelig uro og usikkerhed, hvis en oprindeligt udformet målsætning skal tilpasses til nye krav, som måske vil betyde ændringer af såvel den teoretiske som den indholdsmæssige vægtning af projektet. I denne forbindelse er det af stor betydning, at SSF stiller ganske store krav til ansøgninger om projektstøtte. Lidt flabet udtrykt kan det påstås, at SSF på forhånd vil vide, *hvad* man ønsker at finde ud af, *hvordan* man har tænkt sig at finde ud af det og *hvor længe* man vil være om det. Rådets liberalitet ligger udelukkende i at den efterfølgende kontrol af kravenes opfyldelse tillader en vis fleksibilitet i vurderingen.

Medens virkningen af initiativområderne således må forblive uklar, står det uden for enhver tvivl, at rådets praksis med primært at give støtte til aflønning af *akademisk* medhjælp har haft stor betydning for den måde hvorpå vore forskningsaktiviteter har udviklet sig.

I denne forbindelse er det helt afgørende at erindre sig, at AUC's første tiår har været præget af 2 afgørende tendenser i samfundet som helhed:

- 1) besparelser på de højere uddannelser
- 2) en stadigt voksende arbejdsløshed, også blandt akademikere.

Den første tendens har betydet større undervisningsmæssigt pres på de fastansatte p.gr.a. voksende studentertilgang uden tilsvarende nye stillinger. Dette har igen betydet færre kræfter til forskningen *indenfor* gruppen af fastansatte.

Samtidig har der gennem akademikerarbejdsløsheden været etableret en stor gruppe uden institutionstilknytning, som alene har været henvist til at eksistere, enten på understøttelse, eller – hvad der naturligvis er at foretrække – ved løst undervisnings- eller forskningsarbejde.

Denne situation er naturligvis i det store og hele ganske uholdbar for de individer, som rammes.

Men mit hovedargument her skal være, at den også har meget uheldige - og principielt uoverskuelige - konsekvenser for forskningen, og her specielt den universitære samfundsvidenskabelige forskning.

Den almene beskæftigelsessituation *plus* SSF's bevillingspraksis *plus* de (forværrede) interne arbejdsforhold på AUC har haft følgende konsekvenser. Det typiske mellemstore til store forskningsprojekt har bestået af een fastansat AUC-forsker suppleret med 2-4 løst ansatte for rådsmidler, eventuelt også en ½-tids sekretær. Da de rådsfinansierede projekter sjældent tillades en længere samlet levetid end 3-4 år, burde det være indlysende hvor uheldig en sådan - ikke bevidst udformet men af de ydre omstændigheder påtvungen - struktur er for forskningens integration i det universitære miljø, såvel det undervisnings- som det forskningsmæssige. At det også er særdeles uheldigt for de løst og tidsbegrænset ansatte bør nævnes igen.

For universitetet betyder det, at en betydelig del af den forskning som samfundet finansierer gennem forskningsrådet så at sige ikke får lov til at »slå rødder«. Hverken i form af formidling til de studerende gennem undervisning, eller gennem fortsat og videreudbygget forskning indenfor de valgte projektområder. Det gælder for en række af de projekter, som er blevet støttet af SSF, at deres varige virkninger for institutionen AUC helt og fuldt står og falder med en enkelt persons fortsatte virke, medens den øvrige ekspertise og forskningserfaring i bedste fald kommer samfundet til gavn andre steder end på AUC, i værste fald udnyttes de slet ikke.

Det siger sig selv, at for den individuelle forsker vil det være en nærliggende løsning på et ønske om forskningsmæssig udvikling, at få etableret et sådant projekt med udefra ansatte, da der derved skabes det helt nødvendige konstante minimiljø, i hvert fald for en tid, som kan udgøre den stimulerende baggrund for den egne forskningsinstans. Hertil kommer at det er normalt for sådanne projekter, at forskningslederen (den fastansatte AUC'er) ofte friholdes fra deltagelse i undervisningen i flere år, enten gennem tildeling af et forskningsstipendium eller ved bevilling til frikøb fra forskningsrådet. Især hvad denne tendens angår, er de mere langsigtede konsekvenser for forholdet mellem undervisningen og forskningen ganske uoverskuelige.

De samme uheldige forhold som jeg her har peget på i forbindelse med den af SSF finansierede forskning (eller rettere betydelige dele af den) kan i vid udstrækning gøres gældende for den såkaldte sektor- og/eller partsforsk-

ning. For disse finansieringskilders vedkommende gør der sig yderligere en række forhold gældende, som gør en integration i et bredere forskningsmiljø særdeles vanskelig. Den sektor- og partsfinansierede forskning vil næsten altid skulle leve op til ret præcise ønsker om forskningsresultaternes art og anvendelighed i en eller anden ydre sammenhæng, hvilket for så vidt kan være udmærket, men det er indlysende at sådanne krav kun vanskeligt vil kunne forenes med et ønske om en bredere samfundsmæssig belysning af et bestemt problemområde.

Da der imidlertid er tendenser henimod en kanalisering af en stadig stigende andel af de samlede eksterne forskningsmidler netop gennem sektor- eller partsinstanser (typisk fagministerier og interesseorganisationer), vil det set fra AUC's side betyde yderligere vanskeligheder for etablering af mere langsigtede forskningsmiljøer.

En lidt anden type forskningsprojekter er de projekter som kan etableres som resultat af det offentliges beskæftigelsesforanstaltninger. Disse projekter er også karakteriseret ved at en forskergruppe af ledige ansættes under ledelse af en enkelt AUC'er. Denne gruppe arbejder i nogle år med et afgrænset problem (turisme, fiskeri) hvorefter den opløses og forlader AUC. I enkelte tilfælde er deltagere i sådanne projekter blevet ansat i faste stillinger på AUC senere, men dette er langt snarere undtagelsen end reglen.

Med en vis dristighed kan man endog vove den påstand, at mange af disse projekters mere langsigtede virkninger vil være, at de letter de tilknyttede forskeres (incl. de fastansatte AUC'ere) advancement og/eller overgang til andre stillinger udenfor AUC, medens den interne virkning for AUC er kortvarig og forbigående. På samme måde har vi »uddannet« et antal personer til gode forskningssekretærer, uden at dette har kunnet komme os til gavn senere.

Det, jeg har skrevet i det foregående, må ikke opfattes som en moralitet.

Det er tænkt som en registrering af nogle banale kendsgerninger, kendsgerninger som kan være med til at afdække hvad begrebet »universitet« er på vej til at blive til: et samfundets troldspejl. En institution styret af betalingsdygtige og -villige instanser i samfundet, alle drevet frem af troen på den instrumentelle fornuft og dennes evne til at tjene lige netop deres sag. Som sådan er min kritik kun et beskedent bidrag til observationer gjort af langt større ånder med langt større videnskabsfilosofisk finesse. Således f.eks. af J.-F. Lyotard i bogen »Viden og det postmoderne samfund«, hvor han bl.a. om universitetsforskningen siger:

»De normer, som gælder for organiseringen af arbejdet i virksomhederne, trænger ind i laboratorierne for anvendt forskning: hierarkier, arbejdsbeslutninger, opdeling i arbejds hold, evaluering af den individuelle og den kollektive ydelse, udarbejdelse af arbejdsprogrammer, som kan sælges, markedsundersøgelser o.s.v. Centrene for »ren« forskning døjer mindre ondt, men de får også færre bevillinger (4).«

Hvad Johan Fjord Jensen »profeterede« i 1979 er blevet bekræftet til fulde:

»Vi må derfor i de kommende år forudse, at planlæggernes rationaliseringskrav fra de ydre politiske miljøer vil forplante sig ind i universiteterne, fordi de ikke i samme grad som for de humanistiske fag er i strid med andre fags og fakulteters organisatoriske interesser (5).«

I dette citat udnævner Fjord Jensen, realistisk, men lidet smigrende, samfundsvidenskab på linie med naturvidenskaben og de tekniske discipliner til at være den instrumentelle fornufts indfaldsporten ved universiteterne.

Lad det stå som et memento til samfundsvidenskaberne og deres forkæmpere ved AUC, at på 10-årsdagen for de første studenters studiestart opretter det samfundsvidenskabelige fakultet – med ca. et halvt års varsel – to nye uddannelsesretninger. Alene på diktat fra Direktoratet for de Videregående Uddannelser og alene fordi tilførslen af knap 4 nye stillinger blev gjort betinget af disse uddannelsers oprettelse. Uddannelsernes indhold? Det ved vi ikke meget om endnu, men overskrifterne lyder »erhvervsret« og »informatik«.

Noter

- (1) Robert Paul Wolff: *The Ideal of the University* Boston 1969
- (2) Aalborg Stiftstidende 11. juni 1974
- (3) »Universiteternes indre styre var f.eks. udtryk for et rent feudalt organiseringsprincip op til styrelsesloven i 1969, og de er stadig ikke restløst underkastet kapitalen og det statslige centrale bureaukrati.«
Uffe Østergaard: »Evolution og historie?« – artikel i E. Schroll-Fleischer (red.): *Evolution, kultur og samfund*
Systeme 1983, Note 32, s. 176

- (4) Jean-Francois Lyotard: *Viden og det postmoderne samfund*
Sjakalen 1982, s. 88
- (5) Johan Fjord Jensen: »Om staten og den humanistiske almendannelse – På vej mod den korporative stat«
Artikel i »Efter guldalderkonstruktionens sammenbrud«
Modtryk 1981, Bd. III s. 51